

İdeoloji krizi ve kendiliğindenlik

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Siyasal partilerin ve adayların yaptıkları propagandaların ortak paydası insana Althusser'in 'kendiliğinden'lik kavramını anımsatıyor.

Althusser, bu tanımları yerleştirebilmek ve açabilmek için bilim adamlarını ve

düşüncesini konu edinir. Ona göre, her bilim adamında gizli, uyuyan bir felsefeci vardır. Her bilim adamı bir ideoloji ya da bilimsel felsefe ile yüklüdür. Ne var ki bunun farkında değildir. Bu, 'bilim adamlarının kendiliğinden felsefesi'ni meydana getirir.

Kendiliğindenlik kavramını daha sonra çeşitli düşünürler çeşitli alanlara uygulamışlar ve geliştirmişlerdir. Her dönemde, belli bir alanda üretimde bulunan kişinin belli bir düşünce sistematiğini farkında olmadan içselleştirdiği genellikle kabul edilen bir görüş haline gelmiştir. Burada ilginç olan nokta şudur: Althusser, 'kendiliğinden felsefe' kavramıyla ideoloji kavramını birbirinden ayırır. Kendiliğindenliği daha ziyade

felsefe-bilim etkileşmesi bağlamında kullanır. İdeoloji de, benzeri bir etkinliği sürdürse bile, apayrı bir kategori olarak varlığını korur.

Seçim propagandalarının sistematiğini bir Althusser kavramıyla açıklamaya çalışmak belki biraz zorlamadır. Fakat, tümüyle de yanlış olmasa gerekir. Çünkü, dikkat edilirse tüm bir propaganda süreci iki kavramın üstüne oturmuştur: 'değişim' ve 'demokrasi'. Bu, iki nedenden ötürü önemlidir.

İlki, siyasal partiler ve adaylar her iki kavramı da ideolojilerinden bağımsız olarak benimsemektedirler. Bir anlamda, ideolojik yelpazedeki konumu ne olursa olsun, siyasal parti ve aday değişim kavramının önemini ve zorunluluğunu vurgulamaktadır. Ne değişimin doğrultusu hakkında bir şey söylemektedir ne de 'tutuculuğun' gereksinimine işaret etmektedir. Oysa, aynı partinin ve adayın belli bir ölçüde değişmeme yanlısı olduğunu söylemek, onun varoluş nedenini ifade etmektir. Bu anlamda değişim kavramı içselleştirilmiş bir gereksinime ve 'durum'a karşılık gelmektedir. İdeolojiden tamamen bağımsızlaşmıştır ve siyasetin ideolojisizleştirilmesi, merkezileşmesi ve birörnekleşmesi için kullanılan bir olgu konumundadır.

Siyaset bilinçle değil içgüdüyle üretilmektedir.

İkincisi, bütün bunlar aynen demokrasi için de geçerlidir. Demokrasi de siyasal bir süreç ve edim olmaktan tümüyle çıkarılmıştır. İşin daha da vahim yanı ise siyasal olmaktan uzaklaştırılmış bir demokrasi anlayışının da gene siyasetin siyasetsizleşmesi için en güçlü araç olarak kullanılmasıdır. Çünkü, demokrasinin nasıl, hangi yollardan, hangi anlamda, içerik ve yapıda tanımlandığı siyasetin kendisini doğrudan belirleyen en önemli ögedir. Demokrasinin tercih edilen biçimleri, ona erişim yolları siyasetin, özellikle de geç yirminci yüzyılda, varoluş nedeni konumundadır. Oysa, bu aşama şimdi, özellikle 'reklam' mantığı içinde bütünüyle yok sayılmaktadır.

Bu çerçeve Türkiye siyasetindeki ideoloji krizinin bir daşvurumudur. Bir gerçek bilinmekte fakat onun nasıl siyasallaştırılacağı söylenememektedir. Değişimden ve demokrasiden söz etmek hiçbir şeyden söz etmemektir. Bu, temsil ve meşruiyet gibi siyaset krizlerinin, değinilen ideolojiden kopukluk krizinin yanı sıra ikincil krizler olduğunu varsaymak için yeterli ve gerekli bir koşuldur.